

Atıf - Reference: Çapan Özeren, Özlem (2021) Cinsel tacizde bulunmaya yatkınlık ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlilik ve güvenilirlik. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 6(12): 93-113.

Araştırma makalesi / Research article

Cinsel tacizde bulunmaya yatkınlık ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlilik ve güvenilirlik*

Özlem Çapan Özeren**

Öz

Cinsel taciz, her türlü cinsiyetçiliği, istenmeyen cinsel ilgiyi ve cinsel baskıyı içeren bir ayrımcılık şeklidir. Faillerin cinsel tacizle ilgili motivasyonları arasında doyum arayanların duyduğu cinsel arzu, tehdit altında cinsiyet kimliğini savunma isteği ve güç ve cinsiyet arasındaki iktidar ilişkileri yer almaktadır. Araştırmanın konusu olan ve Pryor tarafından geliştirilen “Cinsel Tacizde Bulunmaya Yatkınlık Ölçeği”, erkeğin güçlü konumlarda tanımlandığı on ayrı senaryosuyla, katılımcının cinsel tacize neden olabilecek bir güç ihtiyacının olup olmadığının tespiti için kullanılmaktadır. Bu çalışmada 1987’de Pryor tarafından geliştirilen “Cinsel Tacizde Bulunmaya Yatkınlık Ölçeği” Türkçeye uyarlanarak, ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliği test edilmiştir. Ölçek toplam on senaryodan oluşmaktadır. Araştırmada nicel bir yöntem olan anket aracılığıyla 393 kişiden veri toplanmıştır. Çalışmanın Türkçeye çeviri aşamasında nitel araştırma yöntemlerinden biri olan grup odak görüşmesi kullanılmıştır. Elde edilen veriler, istatistiksel analiz programları yardımıyla test edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre Türkçeye uyarlanan Cinsel Tacizde Bulunmaya Yatkınlık Ölçeği yüksek düzeyde geçerlilik ve güvenilirlik koşulunu sağlamıştır.

Anahtar kelimeler: Cinsel taciz, cinsel taciz ölçeği, havacılık, Türkçeye uyarlanma

Likelihood harasser scale adaptation to Turkish, validity and reliability

Abstract

Sexual harassment is a form of discrimination. Sexually Harasser motivations include the power relations between power and gender. In this study, the "LSH (Likelihood Harasser Scale)" developed by Pryor in 1987 was adapted into Turkish and the validity and reliability of the scale was tested. The scale consists of 10 scenarios in total. In the study, data were collected from 393 people by means of a questionnaire, which is a quantitative method. Focus group interviews, which is one of the qualitative research methods, was used in the translation phase of the study into Turkish. The obtained data were tested with the help of statistical analysis programs. According to the results of the study, the LSH adapted to Turkish met the condition of high level of validity and reliability.

Keywords: Sexual harassment, sexual harassment likelihood scale, aviation, adaptation to Turkish

* Bu makale, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı’nda kabul edilen “Havayolları reklamlarının uçakta cinsel tacize etkisi: Fail üzerinden bir inceleme” başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Maltepe Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Ulaştırma Hizmetleri Bölümü Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği Programı, ozleazeren@maltepe.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5128-8698

Giriş

"Cinsel taciz", işverenden kaynaklanan ve aynı zamanda reddedilen cinsel aşırılıkların kadınların işlerini kaybetmesine yol açan bir düzeye gelmesiyle 1970'lerin ortalarında görünür hale gelmiş, Kuzey Amerika'daki çok sayıda araştırmacının verdiği katkıyla tanımlanmıştır (Gutek, 1985; Farley, 1978; MacKinnon, 1979). Araştırmacıların en başından beri cinsel taciz kavramının kapsamını belirlemek konusunda zorlukları olmuştur. Cinsiyete ilişkin davranışları inceleyen psikologlar, cinsel tacizi tanımlayan davranışları daha kesin ölçebilmek, cinsel taciz sayılan davranışların neler olduğunu tanımlayabilmek ve tacize maruz kalanların da bu davranışları nasıl deneyimlediğini açıklayabilmek için daha ayrıntılı kavramlar geliştirmişlerdir. Sonunda araştırmacıların, hukukçuların ve politikacıların uzlaşabildikleri evrensel bir tanım üzerinde karar kılınmıştır. Buna göre cinsel taciz, her türlü cinsiyetçiliği içeren (sözlü veya sözsüz olarak düşmanlık bildiren davranışlar, dışlayan, nesnelleştiren veya bir cinsiyet sınıfını diğerlerine göre ikinci sınıf konumuna düşüren), istenmeyen cinsel ilgiyi (saldırı içerebilecek sözlü veya fiziksel olarak istenmeyen cinsel gelişmeler), cinsel baskıyı (bir iş veya eğitim fırsatının bir tür cinsel performansa şart koşulması anlamına gelir) içeren bir ayrımcılık şeklidir (Johnson vd., 1995).

Bu zorlayıcı davranışların, 1964 İnsan Hakları Yasası'nın VII. Maddesini ihlal ettiğine karar verilmiştir. İki ayrı kategoride tanımlanan cinsel taciz kavramı; ABD Eşit İstihdam Fırsatı Komisyonu tarafından yayınlanan kılavuzlarda açıklanmıştır. İlk olarak iş arkadaşları tarafından yaygın cinsiyetçi davranışlarla karşılaşan kişilerin maruz kaldıkları bu cinsel taciz vakaları "düşmanca çevre tacizi" olarak kategorize edilmiştir (Farley, 1978; MacKinnon 1979, Williams ve Saxbe, 1976 aktaran Benya vd., 2018). İkinci olarak, bir ödül almanın veya cezadan kaçınmanın cinsel bir karşılık şartıyla ilişkilendirildiği koşullar, *Quid pro quo* kategorisindeki cinsel taciz vakalarını tanımlamaktadır.

Kadınların maruz kaldığı *Quid pro quo* tipi cinsel taciz ise güç dengesizliklerine dayanan farklı bir taciz biçimi olduğunu göstermiştir (Anene ve Osayamwen, 2019). *Quid pro quo* bir koşula bağlı olarak bir şeyin verilmesi veya bir iyiliğin karşılığı olarak iyilik anlamını taşıyan Latince bir terimdir ve Amerika'da cinsel taciz yasası bağlamında kullanılmaktadır. Yetkisini kötüye kullanarak ödül veya cezadan kaçınma karşılığında çalışanından/iş başvurusu yapan adaydan cinsel menfaat talebinde bulunmak anlamına gelmektedir.

Quid pro quo ve düşmanca çevre tacizinin arasındaki en temel fark; birincisinin failin hedef üzerinde istihdam veya eğitim ile ilgili ödülleri veya cezaları kontrol ettiği bire bir ilişkiyi içermesidir. Buna karşılık, düşmanca çevre tacizinin birçok faili ve birçok hedefi olabilmektedir (Benya vd., 2018). Cinsiyete dayalı olması itibarıyla cinsel taciz ayrımcılığa neden olmaktadır. Cinsel tacizin mutlaka cinsel istekten kaynaklı olması veya cinsel davranış ile ortaya çıkması gerekmemektedir. Yapılan araştırmalar, toplumsal cinsiyet tacizi biçimindeki cinsel tacizin kültürel cinsiyet klişelerinin ihlal edilmesiyle ilgili olabileceğini göstermiştir. Örneğin bir kadın, geleneksel olarak erkek işi olarak kategorize edilen bir işe girmeye kalktığında toplumsal cinsiyet tacizine maruz kalabilmektedir. Bu taciz türünde iş başvurusu yapan kadına "bu işi yapmak için yeterince dayanıklı olmadığı veya çocuğu olunca işini aksatacağı" gibi olumsuz tahmin içeren klişelerle ret yanıtı verilebilmektedir. Cinsel taciz, cinsel zorlama veya baskı, istenmeyen cinsel ilgi ve cinsiyet tacizi olmak üzere üç ana kategoriye ayrılmaktadır (Fitzgerald vd., 1995).

Cinsel tacizle baş edebilmek için öncelikle cinsel tacizin ne olduğu, cinsel tacize yol açabilecek olan tutum, duygu, düşünce, kültür gibi psikososyal faktörler gibi cinsel taciz eylemlerine katkıda bulunabilecek hemen hemen tüm sosyal koşulları gözden geçirmek gerekmektedir. Bu çalışmada kabin görevlilerinin ve yolcuların maruz kaldığı cinsel taciz vakaları ele alınmış ve bu kapsamda 1987'de Pryor tarafından geliştirilen "Cinsel Tacizde Bulunmaya Yatkınlık Ölçeği" Türkçeye uyarlanarak, ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliği test edilmiştir. Cinsel tacizde bulunmaya yatkınlığı değerlendirebilecek bu ölçeğin, Türkiye'de fail üzerinden yapılacak cinsel taciz araştırmalarına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Literatür taraması

Genellikle erkeklerin kadınlara yönelik yaptığı bir eylem olan cinsel taciz, en yaygın ayırıcılık türlerinden biri olarak görülmektedir (Bargh vd., 1995). Avrupa Birliği kapsamında gerçekleştirilen anket çalışmaları, "her iki ya da üç kadından biri ve her on erkekten birinin bir tür cinsel taciz ya da cinsel açıdan istenmeyen davranışa maruz kaldığını" göstermektedir. Ancak, bu çalışmalarda bildirilen cinsel taciz insidans oranlarında, çalışmalarda kullanılan tanımlara, belirli soru tipine, örnek tipine, boyutuna ve çalışmanın ulusal olarak mı yoksa belirli dallarda mı yapıldığına bağlı olarak farklılıklar bulunmaktadır (Timmerman ve Bajema, 1998). İşyerinde cinsel tacizin oldukça yaygın olduğu tespit edilmiştir. Çalışan kadınların %42'si ile %88'i cinsel tacize uğradığını bildirmektedir (Begany ve Milburn, 2002).

Belirli cinsel taciz türlerinin görülme sıklığına ilişkin istatistiklere bakıldığında, sözlü cinsel taciz biçimlerinin ve özel olarak "cinsel şakaların" en sık karşılaşılan taciz türü olduğunu anlaşılmaktadır. Avrupa Komisyonu raporunda yer alan ulusal çalışmaların altı tanesinde, cinsel şakaların görülme oranlarının ortalama olarak %60 olduğu görülmüştür. Bir sonraki en sık karşılaşılan sözel tür "şekil ve cinsel davranış hakkında açıklamalar" yapılmasıdır. Bakmak ve ıslık çalmak gibi sözsüz taciz biçimlerine de sıklıkla rastlanmaktadır (yaklaşık %50-85). Fiziksel cinsel tacizlerle ilgili olarak, en sık karşılaşılanlar "istenmeyen fiziksel temas ve dokunma"dır. Bununla birlikte, istenmeyen fiziksel temas oranları ülkeler arasında farklılık gösterirken, ulusal çalışmaların çoğu %60 ile 90 arasında yüksek bir insidans oranı bildirmiştir. Fakat örneğin Finlandiya'da oranlar sırasıyla %20 ve %7 ile belirgin şekilde düşük bulunmuştur (Timmerman ve Bajema, 1998).

Tacizin sözel biçimi, en sık karşılaşılanlar arasında olmasına karşın, azımsanmayacak sayıda insan da çok daha ağır tacizlerle karşı karşıya kalmıştır. Buna göre tüm kadın katılımcıların %49'u kasıtlı olarak yapılan cinsel temasa maruz kalmış, %27'si takip edilmiş, %30'u da teşhirciliğe maruz kalmıştır. En uç kısımda ise, kadınların %23'ü, erkeklerin ise %9'u cinsel saldırıdan son anda kurtarılabilmıştır. Engelli, lezbiyen ya da biseksüel olarak tanımlanan kadınların, sırasıyla hem cinsel tacizi hem de saldırıyı yaşadıklarını ve yaşadıkları bu tacizi sırasıyla engelli ve eşcinsel olmayan kadınlardan daha fazla rapor ettikleri görülmüştür. Erkekler arasında, bazı marjinalleşmiş gruplardaki kişilerin cinsel taciz ve özellikle de cinsel saldırıyı daha fazla yaşadıkları görülmüştür. Buna engelli erkekler, yoksulluk sınırının altında yaşayan erkekler ve eşcinsel ve biseksüel erkekler dahildir. Gençler ve marjinal grupların da en az üçte biri yakın zamanda cinsel taciz yaşadıklarını rapor etmişlerdir. Son altı ay içinde taciz yaşayan genç ve marjinal gruplar arasındaki kadınların oranı %18 iken erkeklerin oranı %16 olarak kayıtlara geçmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, UCSD Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Sağlık Merkezi ile Şikago Üniversitesi'ne bağlı araştırma merkezi olan NORC (National Opinion Research Center) Halkla İlişkiler Araştırma Merkezi'nin yaptığı ortak çalışmada, Şubat-Mart 2019 tarihlerinde 1.182 kadın ve 1.037 erkeğin temsili bir anketi gerçekleştirilmiştir. Aynı kuruluşlar, cinsel taciz ve saldırı ile ilgili kapsamlı davranış ve tutum araştırmasını birlikte yürütmüşlerdir. Buna göre cinsel tacize en fazla maruz kalınan yerlerin başında sokak, park, mağaza gibi kamuya açık yerler olduğu rapor edilmiştir. Cinsel tacizle ilgili yapılan çalışmalar, çoğu insanın daha işyerine ulaşmadan çok önce problem yaşamaya başladığını, kamusal alanlarının ve özel konutların cinsel tacizlerin en çok gerçekleştiği yerler olduğunu göstermektedir. Tüm dünyada cinsel tacizle mücadele edebilmek için farkındalık arttırmayı amaçlayan #MeToo hareketinin ortaya çıkmasıyla (işyerinde cinsel taciz) birlikte, yapılan araştırmaların yaygınlaşması ve bu araştırmalardan edinilen sonuçların kamuoyuna duyurulması sonucu havacılık sektöründe yaşanan cinsel tacizin de görünürlüğü artmaya başlamıştır.

1940 yılında yayımlanan bir çalışmasıyla Hans von Hentig tarafından geliştirilmeye başlanan kurban-bilimci teoriler, suçu fail üzerinden açıklayan kriminolojiye alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Teknik adı *Viktimoloji* olan bu teoriler bütünü, esas olarak kurbanın suçun işlenmesindeki katkısını araştırmaya yönelmiştir. Bu teori aynı zamanda çoğu cinsel saldırının, failin kurban tarafından kışkırtılması sonucu yaşandığını ve bazı insanların doğuştan getirdikleri özellikler nedeniyle kurbanlığa mahkûm olduğunun altını çizmektedir. Diğer taraftan sanayi toplumunun kolayca etkilenen, mazoşist, uysal, kendine hayran kadın tipolojisi, baştan çıkarılmaya hazır duran erkeklerin arzularına ölçütüyle kimlik bulmaktadır (Mackinnon, 2015). Buna göre kadının dış görünüşünün saldırganı davetiye çıkardığı, kadınların doğal olarak bu güdünün tek uyarıcısı oldukları (Levi-Strauss, 1969), erkekleri kışkırtarak suça sürükledikleri ve saldırıdan sorumlu oldukları iddia edilmiştir.

Ülkemizde de çok benzer olarak “dişi köpek kuyruğunu sallamayınca erkek köpek ardına düşmez” özdeyişlerinin gözler önüne serdiği yaklaşımın da aynı temele dayandığı düşünülmektedir. Bu bakış açısı cinsel tacize uğrayan kadını itibarsızlaştıran, dışlanmasına yol açan ve cinsel taciz kurbanlarının başlarına gelenler karşısında suskun kalmalarına, olayı gizlemelerine neden olabilecek sosyokültürel bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Karabulut ve Yalçınkaya Alkar, 2019). Üstelik her ne kadar kurban-bilim yaklaşımında erkeklerin cinsel güdülerini kışkırtılınca ortaya çıkan bir edilgenlik üzerinden tanımlanmış olsa da kadın veya erkek olsun tüm insanlar sosyalleşmeyle birlikte kendi cinselliklerini denetleyebilir olmuşlardır.

Daha önce de belirtildiği gibi, cinsel taciz konularında yapılan çalışmaların çoğunluğu, cinsel tacizin kurbanları üzerine yapılmış araştırmalardır. Cinsel taciz davranışını açıklamaya çalışan kurban odaklı araştırmalarda, kurbanların algıları, hissettikleri, mağduriyetleri karşısındaki çaresizlikleri, baş etme biçimleri ve bunun kültür bağlamı ile ilişkisi, ataerkil kültürün cinsel tacize etkisi gibi pek çok unsurun incelendiği görülmüştür. Cinsel tacizle ilgili yapılmış bu araştırmalarda gelecek çalışmaların failer üzerinden yapılmasının önemi vurgulanmıştır. Araştırmacılar cinsel tacizin mağdurlar üzerindeki etkilerini araştıran çalışmaların tanımlayıcı bir öneme sahip olduğunu, ancak etkili önlemlerin alınmasına yetecek veri sağlamadığını, failerin motivasyon, güdü ve davranışlarını ele alan araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu öne sürmektedir. İlave olarak bu çalışmaların laboratuvar koşullarında yapılması önerilmektedir (O'Leary-Kelly vd., 2000). Nitekim cinsel tacizle baş edebilmek için öncelikle cinsel tacizin ne olduğu, cinsel tacize yol açabilecek olan tutum, duygu,

düşünce, kültür gibi psikososyal faktörlerden temel alan motivasyonlarla birlikte duyuşal uyarım seviyesi ve kalp ritmi, göz hareketleri gibi biyolojik unsurların birlikte anlaşılmasını sağlayacak bütüncül araştırmalara ihtiyaç vardır. Failin motivasyonunu anlayabilmek için güdülerini, tutumlarını ve cinsel taciz eylemlerine katkıda bulunabilecek hemen hemen tüm sosyal koşulları gözden geçirmek gerekmektedir.

Cinsel taciz faileri incelenmesi ve ulaşılması zor bir gruptur. Cinsel tacizciler tespit edilebilseler ve davranışlarını tartışmaya istekli olsalar bile şu ana kadar elde edilen veriler onların bu davranışlarının nedenlerini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Hatta bazı failer, kendi davranışlarının rahatsız edici veya uygunsuz olduğunu farkında bile olmayabilmektedir. Bazı failer de tüm zararlı sonuçlarının farkında oldukları halde bile isteye cinsel tacizde bulunabilmektedir. Tepki aldıklarında da örneğin, “sadece şaka yapıyordum” (Page vd., 2016) gibi ifadelerle yaptıklarını örtmeye çalışabilmektedirler.

Diğer yandan hem cinsel tacizin hem de gücün kötüye kullanılmasının ortak özelliği, suçluların iç görüden yoksun olmaları şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Terbiye veya ahlâkî öz, kendi davranışlarını düzenleyebilen, davranışlarının başkalarına zarar verebilecek sonuçları ile ilgili tedbirler alan, kendini dışarıdan gözlemleyen mekanizmaları kapsamaktadır. Diğer yandan nesnelere, kişiler ve olgulara ilişkin değerlendirmeler sonucu ortaya çıkan tutumlar, insan davranışlarının en önemli belirleyicisidirler. Festinger’in Bilişsel Çelişki (Festinger, 1957) kuramına göre tutumlarımızla davranışlarımız arasındaki çelişkiler, psikolojik gerginliklere yol açmaktadır. Bu durumdan kurtulmak isteyen kişi, aradaki çelişkiyi gidermenin bir yolunu bulmaya çalışacaktır. Hatta tutarsızlığı gidermek için davranışının gerekçesini, dışında gelişen sebeplere dayandırabilecektir ki sosyal psikologlar buna “dışsal atıf hatası” (Heider, 1958; aktaran Sharon ve Panciera, 1975) adını vermektedir. Bu aşamada ahlaki öz ile bağlantı kopabilecek (Bandura, 2010) ve bu kopuş cinsel tacizi çevreleyen mitlere kadar uzanabilecektir (Page vd., 2016). Cinsel taciz faileri kendilerini temize çıkarabilmek için davranışlarının zarar verici etkilerini küçümsemek, kurbanı suçlamak, cinsel mitlere atıf yapıp sonuçları çarpıtarak savunucu davranışlar sergileyebileceklerdir (Page vd., 2016).

Literatürde tacizcilerin karmaşık doğası, güdüleri, özellikleri ve hedefe yönelik davranışları temel olarak ortaya koyan teorilerinden biri cinsiyet rolü yayılma teorisidir (Gutek ve Morasch, 1982). Bu teoriye göre, cinsel taciz geleneksel cinsiyet rollerinin işyerindeki tezahürüdür. Erkeklerin geleneksel eril rollerini yerine getirirken, kadınların da kendilerine verilen kadınsı rollere uygun davranması şeklinde kendini göstermektedir (Stockdale vd., 1999). Cinsiyet rolü yayılma teorisine göre, tacizcilerin niyeti, toplumda yaygın olarak bulunduğu şekliyle geleneksel erkek egemenliğini işyerine taşımak ve kalıcılaştırmaktır.

Cinsel tacizi açıklayan teorilerden bir diğeri ise güç temelli modelleri merkeze koyar. İş ortamlarında gücün kötüye kullanılmasına bağlı ortaya çıkan taciz, en yaygın cinsel taciz türlerinden biridir. Cinsel açıdan saldırgan erkekler üzerine yapılan araştırmalarda, kadınlara yapılan cinsel tacizin temelinde güç ve egemenlik olduğu görülmüştür. Cinsel tacizde bulunma eğilimi olan erkeklerin karşılaştıkları bir kadını çekici bulma ihtimallerinin güç/iktidar sahibi olma durumlarıyla paralel olarak arttığı gözlenmiştir. Otomatik olarak ortaya çıkan iktidar, seks bağıntısının olası kökenleri ve cinsel taciz davranışını önlemeye yönelik etkileri tartışılmakta olan konulardan biridir (Bargh ve Raymond, 1995). Otomatik güç-seks birliği teorisine göre, kadınlara karşı konumlanan iktidardaki erkeklerin cinsellikleri otomatik olarak aktive olmaktadır. Bu teori, eril güç/iktidar ile cinsellik arasında “otomatik” ifadeyle betimlenen olarak bilinç

dışı bir ilişki olduğunu öne sürer (Bargh vd., 1995). O'Connell ve Korabik (2000), tacizcilerin organizasyonda kendilerinden daha düşük pozisyonlarda olanlara taciz uyguladıklarını ortaya koymuştur.

Oyuncu temelli bakış açısını merkeze koyan kuramcılar, kişilerarası saldırganlığa dair literatüründen de yararlanarak, tacizcileri motive eden hedefleri, duygusal ve araçsal güdüler olmak üzere iki ayrı kategoriye ayırmışlardır (O'Leary-Kelly vd., 2000). Buna göre, fail olumsuz veya engelleyici bir deneyim yaşadktan sonra kendisini daha iyi hissetmek için tacizde bulunmaktadır. İkinci tür güdü ise, doğası gereği araçsaldır ve tacizin sonunda cinsel olarak tatmin olma, yapılan bir yanışa misilleme gibi sonuçları hedeflenmektedir.

Pryor (1987), erkeklerin cinsel tacizde bulunmaya yatkınlıklarını incelemek için bu çalışmada da kullanılan cinsel taciz ölçeğini (CTBYÖ) geliştirmiştir. Pryor aynı zamanda yüksek CTBY puanına sahip erkeklerin cinsiyetçi bir tutuma sahip olma olasılıklarının daha yüksek olduğunu, başkalarının bakış açılarını kabul etmekte zorlandıklarını, geleneksel erkek cinsiyet rollerine takılıp kaldıklarını, tecavüz etme olasılıklarının daha yüksek olduğunu ve otoriterliğe eğilimlerinin daha fazla olduğunu bulmuştur. Bu haliyle ölçek daha çok cinsel taciz faili ile onun bağlamı arasındaki etkileşimi araştırmaktadır (Pryor, 1987; Pryor vd., 1993).

Cinsel tacizin, tehdit altındaki bir erkeklik duygusuna ve erkek kimliğine yanıt olarak açığa çıkan saldırgan bir davranışı temsil ettiğini öne süren yaklaşımlar da vardır (Page vd., 2016; Sakallı ve Türkoğlu, 2019). Otoriter erkekler toplumda fiziksel veya politik olarak zayıf bireylere karşı güç kullanımının/saldırganca davranmanın otoriterliğe içkin olduğuna inandıklarından cinsel iradelerini kadınlara dayatmakta herhangi bir beis görmemektedirler (Walker vd., 1993). Otoriterlik ile cinsel taciz arasındaki ilişkiyi araştıran psikologlar (Begany ve Milburn, 2002) bu kişilerin sert ve cezalandırıcı bir disiplinle büyüdükleri ve olumsuz duygularını kamusal alana taşıdıklarını, çocukluk sırasında yaşadıkları öfkeyi de kendilerinden zayıf olanlara yansıtıyor olabileceklerini öne sürmüşlerdir. Buna ek olarak, otoriter kişiler genel olarak, kadınlara karşı altta yatan kızgınlık ve saygısızlık belirtileri sergilemektedirler (Adorno vd., 1950 aktaran Begany ve Milburn, 2002). Bu kişiler, "tehlikeli bir dünya korkusu, kendini beğenmiş tavırlar ve intikamcı kıskançlık" (Begany ve Milburn, 2002) his ve tutumları gösterebildikleri gibi cinsel tacize yatkınlık da gösterebilmektedirler.

Begany ve Milburn, otoriterlik ve cinsel taciz arasındaki faktörlere aracılık eden düşmanca ve yardımsever cinsiyetçilik olmak üzere iki tür cinsiyetçilik tanımlamıştır. Her ikisi de erkeklerin kadınlar üzerindeki hakimiyetini rasyonelleştirmeye hizmet etmektedir. Yardımsever cinsiyetçilik sergileyen erkeklerin, kendilerini kadınların koruyucusu gibi konumlandıkları, eş, anne veya ev hanımı gibi geleneksel cinsiyet rollerindeki kadınlara karşı olumlu davrandıkları görülmektedir. Düşmanca cinsiyetçilikte ise erkeklerin kadınlardan daha üstün olduğu ve onların cinsel olarak da hükmedilmesi gerektiği inancının hakim olduğu gözlenir. İyiliksever ya da düşmanca cinsiyetçilik sergileyen erkeklerin, maskülen kadınları bir tehdit olarak görmeleri muhtemeldir ve bu da onlara karşı tacizkar davranışlarda bulunmaları olasılığını arttırabilmektedir (Begany ve Milburn, 2002).

Motivasyonu beynin ödül merkezi tarafından yönetilen ve davranışa dönüşecek kadar şiddetli bir istem olarak kabul edilecek olursa, uygun olmayan bir davranış olmasına rağmen insanların (genellikle erkeklerin) neden cinsel tacize kalkıştıklarının da açıklanması gerekecektir. Taciz davranışı faile ne kazandırır? Faillerinin cinsel tacizi yapma nedenlerini açıklamaya çalışmak ve bunun ardında yatan motivasyonları bulmak

bu çalışmanın özünü oluşturmaktadır. Bugüne kadar yapılan araştırmalara göre cinsel olarak uyarıldıkları için doyum arayanların duyduğu cinsel arzu, taciz davranışının ardında yatan motivasyonlardan ilki olarak bilinmektedir. Cinsel tacizi teşvik eden üçüncü motivasyon ise, cinsel kimliğin tehdit altında olduğunun algılandığı durumlarda cinsiyet kimliğini savunma isteğidir (Galdi vd., 2014).

Üçüncü motivasyon güç ve cinsiyet arasındaki iktidar ilişkileriyle cinsel taciz, tecavüz, cinsel istismar gibi saldırılar özellikle erkeklerin hiyerarşiyi cinselleştirmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Mackinnon, 2015). Araştırmanın konusu olan ve Pryor tarafından geliştirilen “Cinsel Tacizde Bulunmaya Yatkınlık Ölçeği”, erkeğin güçlü konumlarda tanımlandığı on ayrı senaryosuyla, katılımcının cinsel tacize neden olabilecek bir güç ihtiyacının olup olmadığının tespiti için kullanılmaktadır. Bu çalışmanın en önemli çıktılarından biri, cinsel tacizde bulunmaya yatkınlığı değerlendirebilecek Türkçe dilinde mükemmel bir ölçeğin kullanıma sunulabilecektir.

Metodoloji

Araştırmada hem nicel hem de nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Veri toplama araçlarından biri olan anket formunda oluşturulan “Cinsel Tacizde Bulunmaya Yatkınlık Ölçeği” (LSH Scale) Türkçeye uyarlandıktan sonra geçerlilik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin uyarılma çalışmasının pilot aşamasında nitel bir araştırma yöntemi olan odak grup görüşme tekniği kullanılmıştır. Ölçek, Türkçeye uyarılma çalışması tamamlandıktan sonra Cinsel Tacizde Bulunmaya Yatkınlığını ölçmek üzere kullanılmıştır.

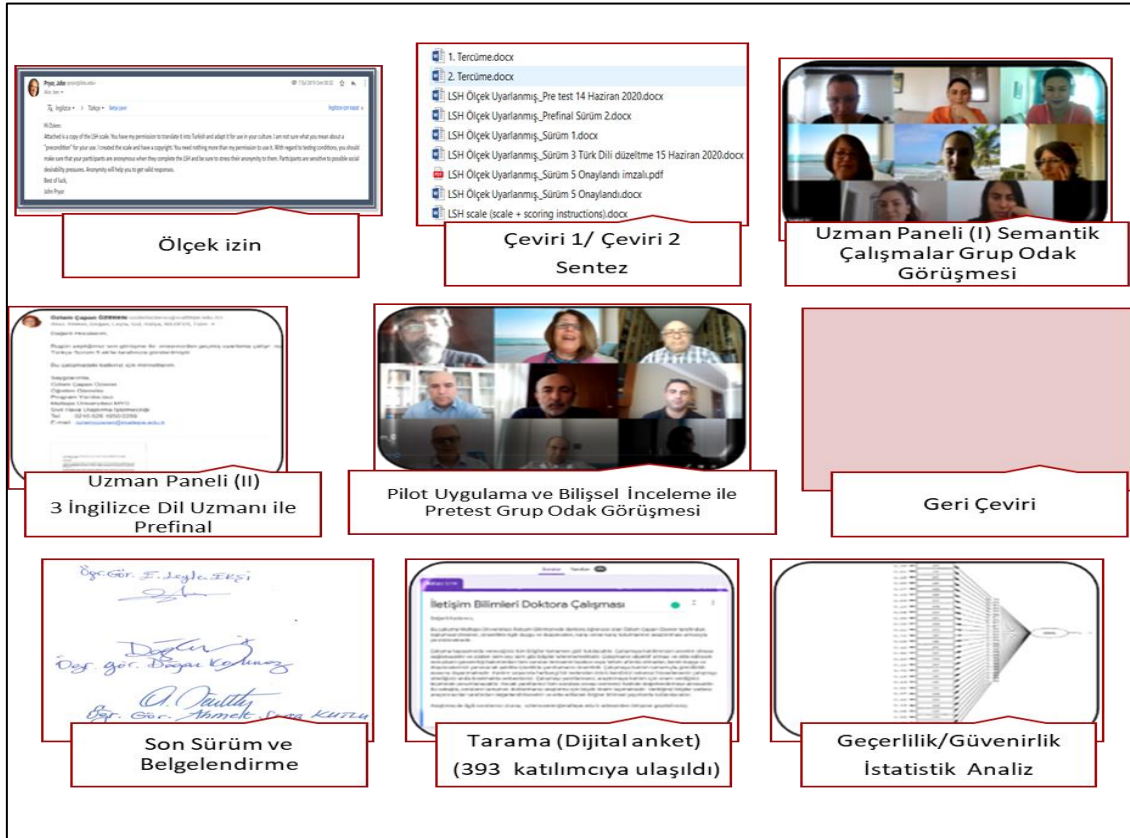
Uyarlanacak ölçeğin izin süreci

Cinsel taciz çalışmasının öncülerinden biri olan Pryor, 1987’de erkeklerin taciz eğilimini ölçmek için güvenirliliği oldukça yüksek olan bir ölçek geliştirmiştir. Failler üzerinden yapılacak araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bu ölçek, cinsel tacizlere ilişkin araştırmaların temel taşı olarak görülmektedir (Wan, 2017). Bu çalışmada da failler üzerinden cinsel tacize ilişkin bir araştırma yapılacağı için ölçeğin bu araştırma için kullanılması uygun görülmüştür.

İlk aşamada araştırmada kullanılmak üzere seçilen “Cinsel Tacizde Bulunmaya Yatkınlık Ölçeği”nin Türkçeye uyarlanabilmesi için gereken prosedürler sırayla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda gerekli yazışmalar yapılarak, ölçeğin Türkiye’de kullanımı için ölçeği geliştiren Prof. Dr. Pryor’dan izin alınmıştır. Bundan sonraki aşamalarda ise LSH (Likelihood Harasser Scale)’nin (Pryor, 1987), Türkçeye uyarlanması ve geçerlilik güvenirlik çalışması yapılmıştır.

Ölçek uyarlanma süreci

Ölçek uyarlama çalışmalarında, ölçek asıl sürümü ile aynı derecede gerçekçi, anlaşılır, kolayca uygulanabilir olduğu kadar ölçme özelliğini sağlayacak niteliklerini de korumaya devam etmek durumundadır. Bu nedenle sürecin odak noktası, dilsel/edebi eşdeğerlikten ziyade kültürler arası ve kavramsaldır. Bu amaca ulaşmak için en iyi bilinen yöntem, ileri çevirileri ve geri çevirileri kullanmaktır. Bu nedenle bu uyarlama çalışmasında dilin anlam özelliğine vurgu yapılmış ve farklı kültürlerde bu farklılıkların daha derinlemesine çalışılmasına ilişkin geri bildirim alınması hedeflenmiştir. Bu nedenle sürece semantik çalışmalar da ilave edilmiştir. Aynı nedenle pilot uygulamalarına bilişsel inceleme de eklenerek uyarlama süreci Şekil 1’de görüldüğü gibi yeniden yapılandırılmıştır.

Şekil 1. Ölçek Uyarlama Süreci

Evren ve örneklem

Türkiye’de yaşayan 21-69 yaş arası arasındaki erkeklerin araştırma evrenini oluşturduğu çalışmada kolayda örneklem yöntemi ile veriler elde edilmiştir. Örneklem ise %95 güven seviyesine sahip 385 kişidir. Bu amaçla uçuş deneyimi olan 496 katılımcıya üç ayrı ölçeğin yer aldığı 89 maddelik bir batarya dijital yollarla gönderilmiştir. Ankete katılanlar arasında 393 erkek katılımcı anketi doldurmuştur. Anket, pilot uygulama ve çeviri işlemlerinden sonra 393 yetişkin erkek katılımcıya *Google docs* aracılığıyla uygulanmıştır. Ankette onam formu, demografik sorular, uyarlaması yapılan CTBYÖ dahil geçerlilik/güvenirlilik çalışmaları tamamlanmıştır.

Anketin çözümlenmesi ve Türkçeye uyarlama

Literatürde belirtildiği üzere, ölçek uyarlama sürecinin belirli aşamaları takip etmesi gerekmektedir (Çapık vd., 2018). Bunlardan ilki, uyarlamanın gerekçesinin net bir şekilde ortaya konmasıdır. İlgili literatür taranarak ülkemizde bireylerin cinsel tacizde bulunmaya eğilimlerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçek olmadığı tespit edilmiştir. Buradan hareketle mevcut ölçekler taranmıştır. Ölçek geliştirme süreçlerinde ölçeğin çok boyutlu yapısının faktör analizi yöntemi ile değerlendirilmesi önerilmektedir (Şencan, 2005). Faktör analizi, ilişkili olduğu düşünülen çok sayıdaki değişkenin yapısına ilişkin bilgi edilmesini sağlamaktadır. Faktör analizi, açıklayıcı ve doğrulayıcı olmak üzere iki farklı yapı olarak ele alınmaktadır (Coşkun vd., 2019).

Çalışmada ilk olarak çeviri işlemi yapılmıştır. Bu aşamada ölçek iki ayrı çevirmenin yürüttüğü birbirinden bağımsız iki ayrı tercümeden geçirilmektedir. Bu tercüme ikinci aşamada her iki dili konuşabilen akademisyenlerin yardımıyla sentezlenmektedir. Bu süreçte sırayla aşağıdakiler yapılmaktadır.

- Ölçekte yer alan senaryodaki karakterler Türkçeleştirilmektedir.
- Okul ve yer isimlerin kavramsal karşılıkları Türkçeleştirilmektedir.
- Değişlerin kavramsal karşılıkları Türkçeleştirilmektedir.

Ölçeğin Türkçeye uyarlanmasına yönelik semantik bir çalışma eklenmiştir. Ayrıca pilot uygulamanın bilişsel değerlendirmeleri de içerecek şekilde odak grup görüşmesiyle yapılmasına karar verilmiştir. Nitel yöntemle yürütülecek bu ek çalışmaların amacı çeviri çalışmalarında yaşanan anlam kayıplarının önüne geçmektir. Ayrıca kültürler arasındaki farklılıklardan kaynaklanabilecek ifadeler üzerinde farklı görüş açılarını ortaya çıkararak, iki dil arasındaki kavramsal karşılıkları olabildiğince doğru tayin edebilmektir. Grup odak görüşmesinde bir araya getirilen sekiz katılımcı bu çalışmaya en fazla katkıda bulunabilecek meslek grupları arasından seçilmiştir. Semantik çalışmaları yapmak üzere Uzman Panelinde bir araya getirilen kişiler, profesyoneller ve mütercim tercümanlardan oluşmaktadır.

Katılımcılar arasında, hakem rolünü üstlenen mütercim tercüman ölçeğin orijinali ve son haline getirilmiş sentezi üzerinden değerlendirme yapmışlardır. Bu görüşme dijital ortamda gerçekleşmiş ve tamamı katılımcıların izni alınarak görsel/işitsel olarak kayıt altına alınmıştır. Görüşmenin süresi bir saat kırk altı dakikadır. Bu görüşmeden istenen birebir tercüme uyarlanmasında tek bir yaklaşım kullanmak yerine derinlemesine ve daha zengin bir anlayış kazanmak için her bir maddeyi kişisel olarak tartışmaya açmaktır.

Uzmanlar panelinin çalışmaları, prefinal aşama ve son sürüm belgelendirme olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamadaki çalışmaları “prefinal aşama” olarak adlandırılmaktadır. İki bağımsız çevirmenden geçen ve semantik çalışmalarla son haline getirilen uyarlama çalışmasının ilk sürümü, orijinal metin ile birlikte panel görüşmesinden iki gün önce tamamı İngilizce dil uzmanı olan üç kişiye e-posta yoluyla gönderilmiştir. Uzmanlar bu iki günlük sürede, orijinal metin ile ilk sürümü birbiriyle kıyaslayarak, ölçekte kavramsal açıdan anlam kayıplarının olup olmadığını değerlendirmişlerdir. Uzmanlar panelinde araştırmacı üç dil uzmanıyla bir araya gelmiş ve ölçeğin ilk sürümündeki senaryo metni tek tek okunmuş, uzmanlar tarafından ölçeğin orijinaldeki metin ile birbirlerinin tam karşılığı olup olmadığı değerlendirilmiştir. Görüşmelerde ölçeğin Türkçe metni ile İngilizce orijinali arasında birbiriyle tam örtüşmeyen veya kültürel olarak değerlendirildiğinde tereddüt yaratan kavram eş deyişleri ve onların alternatifleri değerlendirilmiştir. Sonunda tüm uzmanlar metnin içerisindeki kavramlar konusunda uzlaşmaya varana dek görüş alışverişi sürmüştür. Bu

ilk görüşmenin sonunda “pilot çalışma öncesi prefinal sürüm” elde edilmiştir. Akabinde pilot uygulama, bilişsel inceleme, geri çeviri, son sürüm ve belgelendirme uygulamalarıyla ankete son hali verilmiştir.

Ölçeğin Türkçe formuna son hali verildikten sonra sekiz kişilik bir grup ile maddelerin kültüre uygunluğu nitel görüşmeler aracılığı ile değerlendirilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda toplam on senaryonun ve her bir senaryoya bağlı üçer sorunun bulunduğu, toplam otuz sorudan oluşan ölçeğin son formu hazırlanmıştır. Ölçekte her bir madde “Hiçbir Şekilde Mümkün Değil” (1) ve “Çok Mümkün” (5) arasında 5’li Likert olarak puanlanmaktadır. Grup odak görüşmesi ile yapılan pilot çalışmalar da bulguların arasında yer almaktadır.

Bulgular

Bu araştırmanın bulguları; çalışmaya katılanların demografik bilgileri, grup odak görüşme ile yürütülen pilot çalışmadan elde edilen veriler ve Cinsel Tacizde Bulunmaya Yatkınlık Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen bilgiler olmak üzere üç kategoride açıklanacaktır. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin dağılımı gösteren tablo aşağıda yer almaktadır.

Çalışmaya katılanların demografik bilgileri

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılım (N=404)

Değişken	Gruplar	n	%
Yaş	30 yaş ve altı (1)	108	26,7
	31-40 yaş (2)	120	29,7
	41-50 yaş (3)	108	26,7
	51 yaş ve üstü (4)	68	16,8
Eğitim durumu	İlköğretim (1)	12	3,0
	Lise (2)	53	13,1
	Üniversite (3)	286	70,8
	Lisansüstü (4)	53	13,1
İş pozisyonu	Yönetici değil/ çalışan (1)	167	41,3
	Yönetici (1-5 çalışmanı olan) (2)	78	19,3
	Yönetici (5'ten fazla çalışmanı olan) (3)	70	17,3
	Hiçbiri (4)	89	22,0
İş kategorisi	İşçi/hizmetli (1)	81	20,0
	İş yeri sahibi (2)	43	10,6
	Memur/teknik e./uzman vb (3)	71	17,6
	Ordu mensubu (4)	15	3,7
	Ücretli, nitelikli uzman (5)	88	21,8
	Serbest çalışan nitelikli uzman (6)	27	6,7
	Emekli (7)	27	6,7
	Diğer (8)	52	12,9
Çalışma süresi	5 yıl ve altı (1)	100	24,8
	6-10 yıl (2)	65	16,1
	11-15 yıl (3)	49	12,1
	16-20 yıl (4)	55	13,6
	21 yıl ve üstü (5)	135	33,4
Aylık gelir	2.500 TL'den az (1)	45	11,1
	2.501-3.000 TL (2)	38	9,4
	3.001-5.000 TL (3)	103	25,5
	5.001-10.000 TL (4)	122	30,2
	10.001- TL ve üstü (5)	96	23,8

Katılımcıların ortalama yaşı $39,06 \pm 11,65$ olup en büyük yaş grubunu %29,7 ile 31-40 yaş grubundaki katılımcılar oluşturmaktadır. Katılımcıların çok büyük bir bölümü %70,8 ile üniversite mezunu olup, %41,3'ü yönetici değil/çalışandır. Katılımcıların iş kategorilerine bakıldığında en büyük grubu işçi/hizmetli (%20,0) en küçük grubu ise ordu mensubu (%3,7) oluşturmaktadır. Katılımcıların ortalama çalışma süresi $15,98 \pm 11,90$ yıl olup, dağılımların daha çok %24,8 ile beş yıl ve altı süredir çalışanlar ile %33,4 ile 21 yıl ve üstü çalışma sürelerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 1 (Devam) Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılım

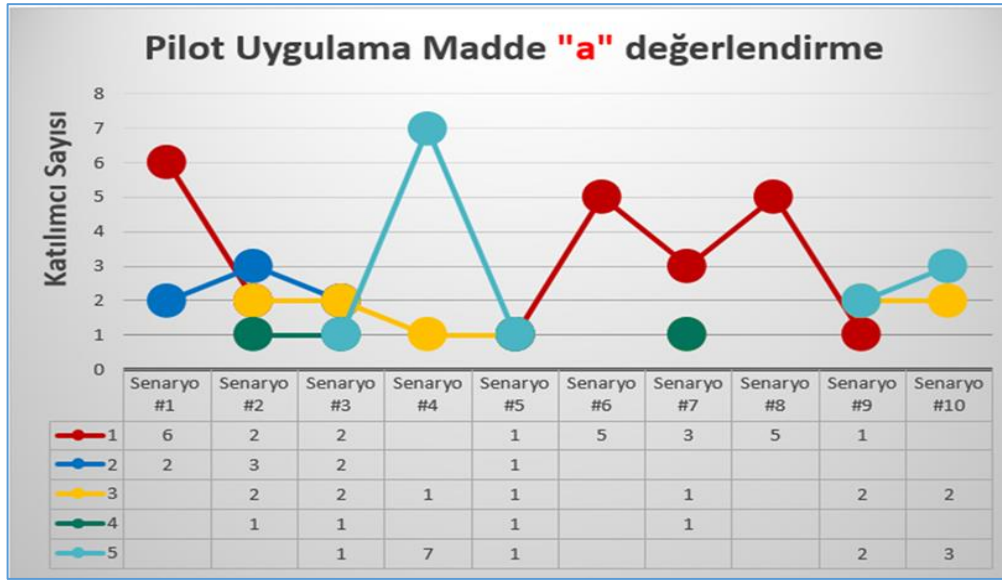
Değişken	Gruplar	n	%
Okunan yayınlar	Gazete (1)	218	54,0
	Kitap (2)	150	37,1
	Dergi/Mesleki yayınlar (3)	13	3,2
	Hiçbir şey (5)	23	5,7
Katılınan faaliyet	Kahvehaneye gitmek (1)	66	16,3
	Sinema izleme (2)	279	69,1
	Tiyatroya gitme (3)	9	2,2
	Futbol maçına gitme (4)	10	2,5
	İddia oynama (5)	3	0,7
	Konsere gitme (7)	25	6,2
	Konferans/panele katılma (8)	3	0,7
	Halı saha maçı yapma (9)	3	0,7
	Yürüyüş/koşu yapma (11)	6	1,5
	Küfürlü konuşma	Hiç	42
Arada bir, çok sinirliyken (2)		228	56,4
Erkek ark. birlikteyken, sıklıkla (3)		113	28,0
Neredeyse her konuşmamın içinde (4)		21	5,2
Siyasetle ilgilenme	Hiç (1)	49	12,1
	Seçim zamanlarında (2)	106	26,2
	Yakından ilgili (3)	162	40,1
	Çok ilgili, arkadaşlarla tartışma (4)	87	21,5
Ulaşım aracı tercihi	Otobüs (1)	190	47,0
	Tren (2)	49	12,1
	Vapur/gemi (3)	16	4,0
	Uçak (4)	149	36,9
Havayolunu kullanma sıklığı	Ayda, yılda bir (1)	126	31,2
	Yılda birkaç kez (2)	232	57,4
	Ayda bir (3)	34	8,4
	Her gün/hafta (4)	12	3,0
Havayolu seçiminde özellik	Lezzetli ikramlar (1)	83	20,5
	Eğlence imkânları (2)	85	21,0
	Çekici hosteslerin hizmeti (3)	4	1,0
	Konforlu koltuklar (4)	232	57,4

Katılımcıların gelir durumuna göre en büyük grubu %30,2 ile 5.001-10.000 TL olanlar oluşturmakta onları %25,5 ile 3.001-5.000 TL geliri olanlar takip etmektedir. Katılımcıların büyük bölümü %54,0 ile gazete okuduklarını belirtirken bunu %37,1 ile kitap takip etmektedir. Katılımcılara hangi faaliyetlere katıldıkları sorulduğunda, ilk üç sırada %69,1 sinema izleme, %16,9 kahvehaneye gitmek ve %2,0 futbol maçına gitme faaliyetlerinin öne çıktığı görülmektedir. Katılımcıların %56,4'ü arada bir, çok sinirliyken küfür etkileri, %40,1'i siyasetle yakından ilgili olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan bireylerin %47,0'si otobüsü, %36,9'u uçağı, %12,1'i treni ve %4,0'ü

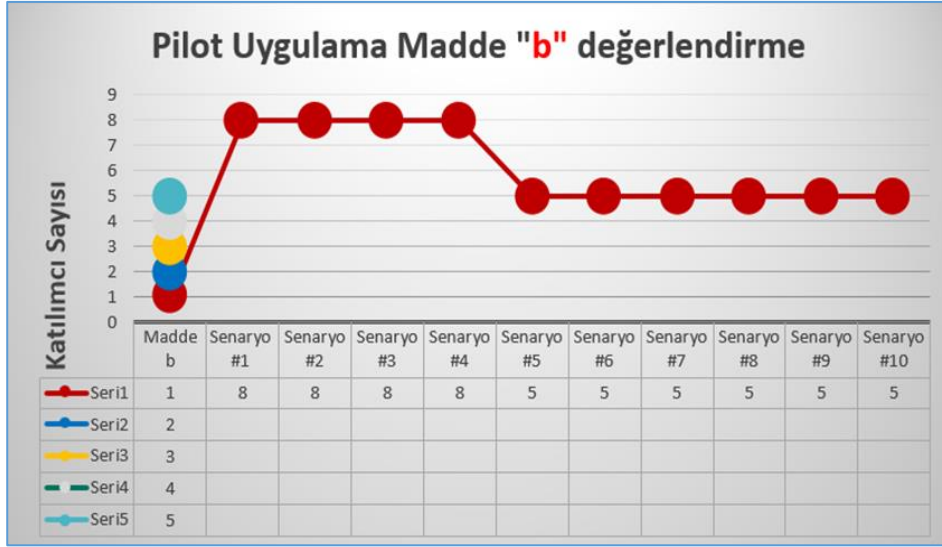
vapuru/gemiye tercih ettiklerini belirtmektedir. Katılımcıların büyük bölümü çok sık uçak kullanmadıklarını (%31,2'si ayda, yılda bir; %57,4'i yılda birkaç kez) söylemektedir. Son olarak, fiyat ve güvenlikleri aynı olmak koşuluyla, hangi nedenle bir havayolunu tercih edecekleri sorulduğunda en çok konforlu kotlularda yolculuğun (%57,4) öne çıktığı bunu %21,0 ile eğlence imkânlarının (film, müzik, internet vb.), %20,5 ile lezzetli ikramların ve %1,0 ile çekici hosteslerin takip ettiği görülmektedir.

Grup odak görüşme ile yürütülen pilot uygulamadan elde edilen veriler

Daha önce de belirtildiği gibi, cinsel tacizde bulunmaya yatkınlık ölçeğinin Türkçe 'ye uyarlanması aşamasının pilot çalışması, grup odak görüşmesi yöntemi ile çevrimiçi olarak Zoom konferans aracılığıyla iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada ölçekteki her bir senaryonun tüm maddeleri her bir katılımcıya teker teker uygulanmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında tüm katılımcılardan her bir senaryoyu açıklığı/netliği, gerçekçiliği, kültüre uygunluğu bakımından 1-10 arasında puan vererek değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcı uygulamaları ve değerlendirmeleri tablo haline getirilmiştir. Bu uygulama ve değerlendirmeler sırasında katılımcılardan gelen geri bildirimlerin ölçekte değişiklik yapılmasına neden olacak konuşmalar ve araştırmanın konusuna yönelik katkı verecek belli diyalogları seçilerek özetlenmiştir.

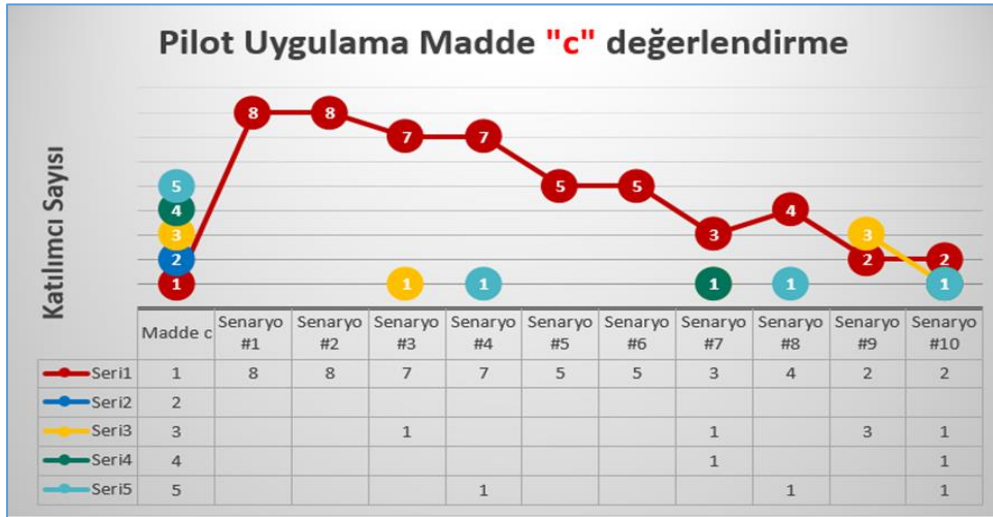

Şekil 2. CTBYÖ pilot çalışma uygulamada senaryoların "a" maddesinin değerlendirilmesi

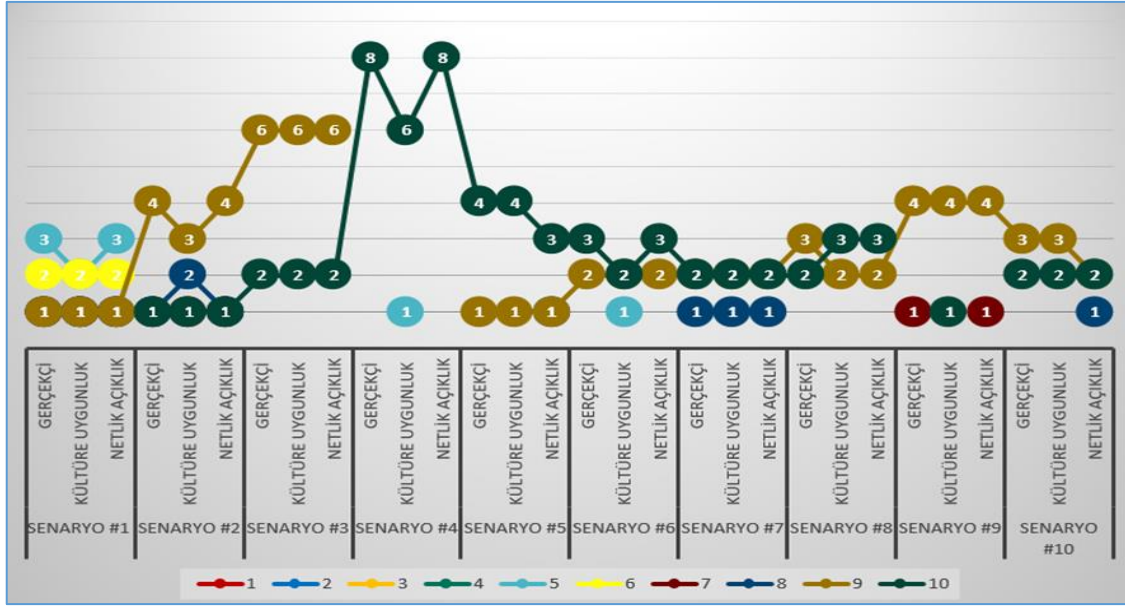

Şekil 3. CTBYÖ Pilot Çalışma Uygulamada Senaryoların “b” Maddesinin Değerlendirilmesi

Şekil 3’de görüleceği üzere pilot çalışmaya katılanların tamamı tüm senaryoların ikinci maddesinde (b maddesi) bulunan ifadeyi rahatsız edici ve sert bulmuştur. Bu ifade seks karşılığında bir ödül teklifinin yapılmasını içermektedir. Katılımcılar literatürde *Quid Pro Quo* olarak geçen ve kavramsal eş deyişle bir şeyin karşılığında bir şey anlamına gelen bu teklifin, Türkiye’de böyle dolaysız ve apaçık yapılamayacağını belirtmişlerdir. Katılımcılar ölçekteki bu maddenin hiç değiştirilmeden kullanılması halinde kültürel ve gerçekçilik bakımından uygun olmayacağı konusunda birbirleriyle çok benzeyen ortak yorumlar yapmışlardır.

Şekil 4. CTBYÖ Pilot Çalışma Uygulamada Senaryoların “c” Maddesinin Değerlendirilmesi

Şekil 5. CTBYÖ Pilot Çalışma-Maddelerin Gerçekçi-Kültüre Uygunluk ve Açıklık/Netlik Bakımından Değerlendirilmeleri

“Seks karşılığında” ifadesinin, “cinsel birliktelik” gibi daha yumuşak bir ifadeyle yer değiştirilmesi gerektiği öne sürülmüştür. Cinsel birlikteliğin doğrudan teklif edilmesinin kültürel olarak uygun olmadığı, ifadenin ahlaksız değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Teklifin ima edilerek yapılması halinde geri çevrilme riskinin azalacağı, söylemi yumuşatacağı yönünde bir değerlendirme yapılmıştır. “Teklifin kendisi değil söylemi ahlaksız geldiği için değişmeli” şeklinde bir yorum getirilmiştir.

Cinsel Tacizde Bulunmaya Yatkınlık Ölçeğinin geçerlilik çalışması

Madde ayırt ediciliği ölçeğinin geçerliğinin test edilmesinde kullanılan ve ölçekte yer alan maddelerin ölçülmek istenen yapıyı ne derece ayırt edebildiği ile ilgili bilgi sağlayan bir testtir. Bu analizde, ölçekten elde edilen puanlar büyükten küçüğe doğru sıralanarak, %27 alt, %27 üst olmak üzere iki grup oluşturulup, oluşturulan bu grupların puan ortalamaları bağımsız grup t-Testi ile karşılaştırılmaktadır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Madde ayırt edicilik bulguları t-Testi sonuçları

Senaryo-Madde	Gruplar	N	Ort.	SS	t	sd	p
S1M1	Alt %27	106	1.42	0.80	-11.06	210	0.000
	Üst %27	106	3.10	1.35			
S1M2	Alt %27	106	1.01	0.10	-5.95	210	0.000
	Üst %27	106	1.77	1.32			
S1M3	Alt %27	106	1.05	0.40	-8.56	210	0.000
	Üst %27	106	2.23	1.36			
S2M1	Alt %27	106	2.20	1.28	-8.14	210	0.000
	Üst %27	106	3.58	1.18			
S2M2	Alt %27	106	1.00	0.00	-5.06	210	0.000
	Üst %27	106	1.48	0.98			
S2M3	Alt %27	106	1.01	0.10	-6.40	210	0.000

	Üst %27	106	1.68	1.07			
S3M1	Alt %27	106	1.28	0.58	-9.94	210	0.000
	Üst %27	106	2.57	1.20			
S3M2	Alt %27	106	1.00	0.00	-6.17	210	0.000
	Üst %27	106	1.63	1.05			
S3M3	Alt %27	106	1.00	0.00	-9.38	210	0.000
	Üst %27	106	2.16	1.27			
S4M1	Alt %27	106	3.56	1.41	-6.04	210	0.000
	Üst %27	106	4.52	0.83			
S4M2	Alt %27	106	1.00	0.00	-7.58	210	0.000
	Üst %27	106	1.86	1.17			
S4M3	Alt %27	106	1.05	0.25	-14.09	210	0.000
	Üst %27	106	2.97	1.38			
S5M1	Alt %27	106	1.92	0.97	-7.90	210	0.000
	Üst %27	106	3.13	1.26			
S5M2	Alt %27	106	1.01	0.10	-6.34	210	0.000
	Üst %27	106	1.72	1.14			
S5M3	Alt %27	106	1.00	0.00	-7.60	210	0.000
	Üst %27	106	1.95	1.29			
S6M1	Alt %27	106	1.48	1.02	-10.09	210	0.000
	Üst %27	106	3.30	1.56			
S6M2	Alt %27	106	1.01	0.10	-5.86	210	0.000
	Üst %27	106	1.64	1.11			
S6M3	Alt %27	106	1.00	0.00	-6.37	210	0.000
	Üst %27	106	1.65	1.05			
S7M1	Alt %27	106	1.25	0.67	-10.05	210	0.000
	Üst %27	106	2.83	1.48			
S7M2	Alt %27	106	1.04	0.39	-7.64	210	0.000
	Üst %27	106	2.09	1.37			
S7M3	Alt %27	106	1.08	0.33	-13.99	210	0.000
	Üst %27	106	3.09	1.44			
S8M1	Alt %27	106	1.56	0.78	-10.59	210	0.000
	Üst %27	106	2.90	1.04			
S8M2	Alt %27	106	1.00	0.00	-6.99	210	0.000
	Üst %27	106	1.71	1.04			
S8M3	Alt %27	106	1.11	0.59	-15.02	210	0.000
	Üst %27	106	3.28	1.36			
S9M1	Alt %27	106	3.17	1.48	1.65	210	0.101
	Üst %27	106	2.86	1.26			
S9M2	Alt %27	106	1.02	0.14	-6.25	210	0.000
	Üst %27	106	1.77	1.24			
S9M3	Alt %27	106	1.01	0.10	-13.82	210	0.000
	Üst %27	106	3.00	1.48			
S10M1	Alt %27	106	2.43	1.23	-11.56	210	0.000
	Üst %27	106	4.13	0.87			
S10M2	Alt %27	106	1.01	0.10	-7.30	210	0.000
	Üst %27	106	1.92	1.27			
S10M3	Alt %27	106	1.03	0.22	-18.83	210	0.000
	Üst %27	106	3.47	1.32			

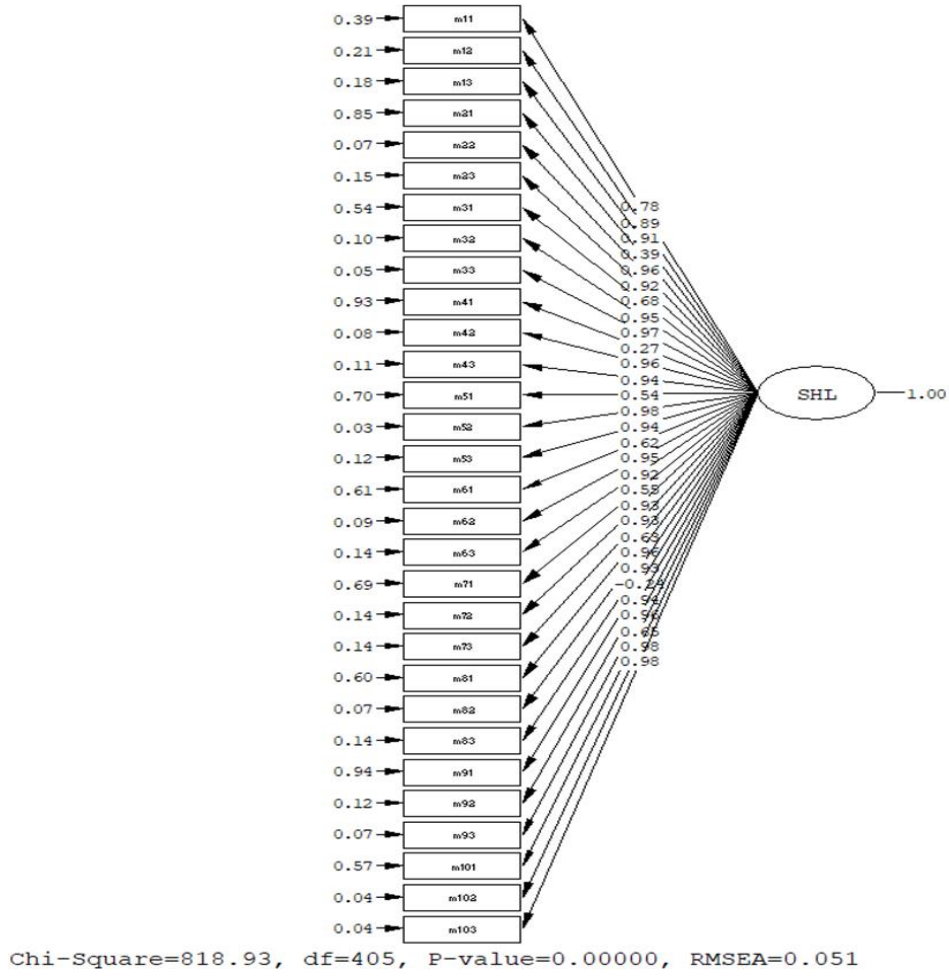
Analiz sonuçlarına göre, dokuzuncu senaryonun ilk maddesi hariç, ölçekte yer alan tüm maddeler açısından alt ve üst %27'lik grup ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Sonuç olarak ölçekten elde edilen yüksek ve düşük puan arasındaki anlamlı fark ölçeğin amaçlanan özelliği ölçme konusunda ayırt edici olduğunu göstermektedir.

Cinsel Tacizde Bulunmaya Yatkınlık Ölçeğinin güvenilirlik çalışması

Katılımcıların ortalama yaşı $39,06 \pm 11,65$ olup en büyük yaş grubunu %29,7 ile 31-40 yaş grubundaki katılımcılar oluşturmaktadır. Katılımcıların çok büyük bir bölümü %70,8 ile üniversite mezunu olup, %41,3'ü yönetici değil/çalışandır. Katılımcıların iş kategorilerine bakıldığında en büyük grubu işçi/hizmetli (%20,0) en küçük grubu ise ordu mensubu (%3,7) oluşturmaktadır. Katılımcıların ortalama çalışma süresi $15,98 \pm 11,90$ yıl olup, dağılımların daha çok %24,8 ile 5 yıl ve altı süredir çalışanlar ile %33,4 ile 21 yıl ve üstü çalışma sürelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ölçeğin yapı geçerliliğinin belirlenmesi için birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır.

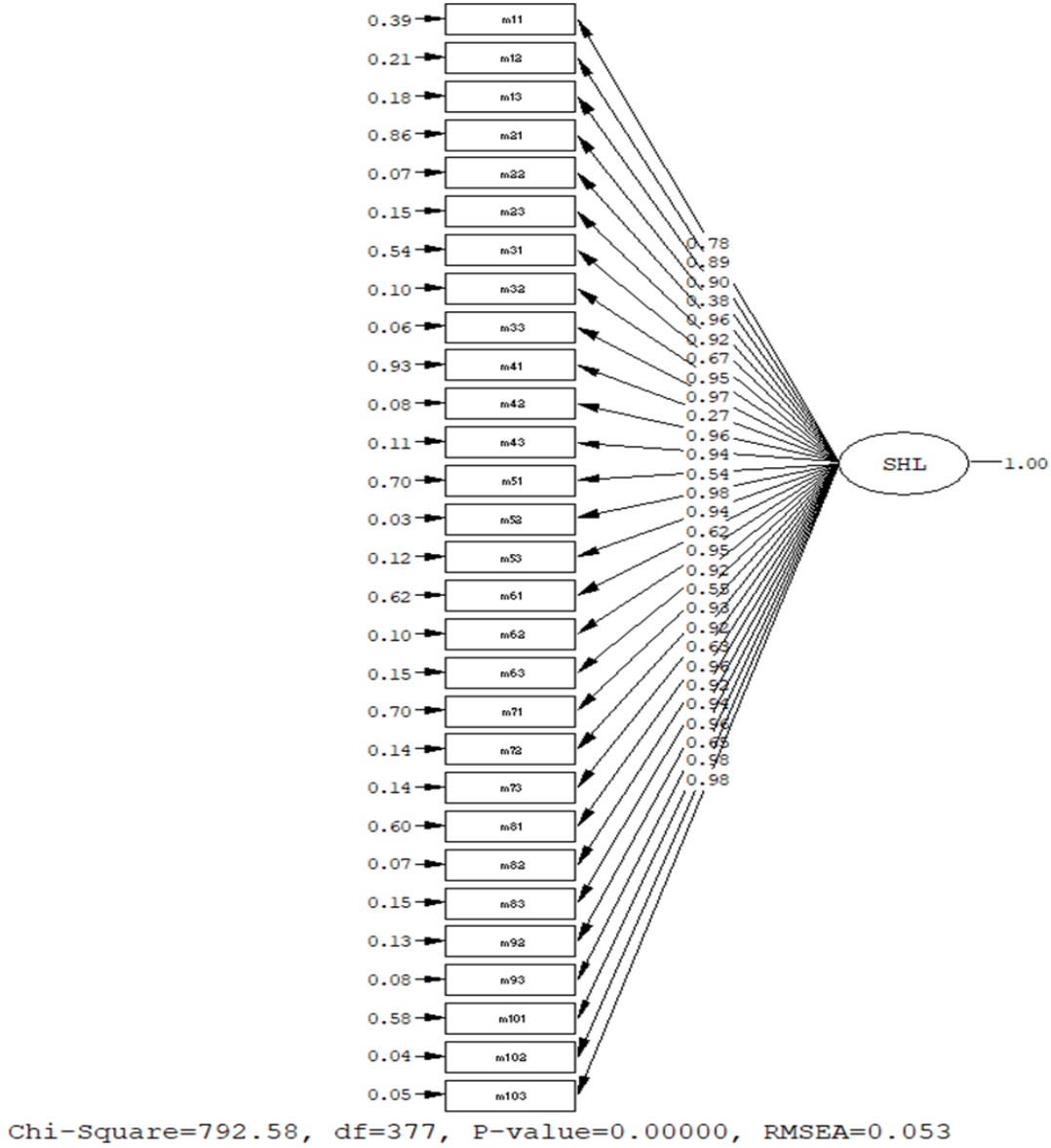
DFA uygulanırken uyum iyiliği indexlerinden indekslerinden ki-kare, CFI, GFI, IFI, AGFI, NNFI ve RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) dikkate alınmıştır. Bu çalışmada kullanılan uyum iyiliği indeksleri ve kabul edilebilirlik sınırları, χ^2 / sd için < 5 ; CFI, GFI ve AGFI için $> .90$; RMSEA için ise $< .08$ olarak değerlendirilmiştir (Büyüköztürk, 2011).

Cinsel Tacizde Bulunmaya Yatkınlık Ölçeği birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi için 393 kişi üzerinden veri toplanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum iyiliği değerlerinin χ^2 / sd ($818,93 / 405$) = 2.02, $p = .001$, CFI = .97; NNFI = .97; IFI = .97; GFI = .97; AGFI = .96; RMSEA = .051 (RMSEA için güven aralığı = .046-.056) şeklinde olduğu gözlenmiştir. Uyum iyiliği değerlerinin kabul edilebilir sınırlar dahilinde olduğu belirlenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen model Şekil 6'da verilmiştir.

Şekil 6. Birinci Düzey DFA Standardize Edilmiş Faktör Yükleri

Cinsel Tacizde Bulunmaya Yatkınlık Ölçeği birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, madde faktör yüklerinin -24 ile 98 ile arasında değiştiği ve tüm faktör yüklerinin 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu belirlenmiştir. Dokuzuncu senaryonun ilk maddesinin ters puanlanan bir madde olmadığı halde negatif yönde ve en düşük faktör yükünü aldığı görülmektedir. Bu madde modelden çıkarılarak analiz tekrar edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen uyum iyiliği değerlerinin χ^2/sd ($792.58/377$) = 2.10, $p = .001$, CFI = .97; NNFI = .97; IFI = .97; GFI = .97; AGFI = .96; RMSEA = .053 (RMSEA için güven aralığı = .048-.058) şeklinde olduğu gözlenmiştir. Uyum iyiliği değerlerinin kabul edilebilir sınırlar dahilinde olduğu belirlenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen model Şekil 7’de verilmiştir.

Şekil 7. DFA Standardize Edilmiş Faktör Yükleri

Sonuç ve değerlendirme

Failler üzerinden yapılan çalışmaların sınırlılığı nedeniyle araştırmanın deseni, cinsel tacizin motivasyonları üzerinden ele alınarak tasarlanmıştır. Literatüre göre cinsel taciz motivasyonlarından ilki, güç ve iktidar ilişkisinden beslenen bir güç gösterme ihtiyacı olarak tanımlanmıştır. Bu ihtiyacı ortaya çıkarmak üzere Psikolog Pryor tarafından geliştirilen LSH (Likelihood to Sexually Harassment Scale), CTBYÖ (Cinsel Tacizde Bulunmaya Yatkınlık Ölçeği) olarak dilimize uyarlanmıştır.

Bu çalışma, en başından itibaren biyopsikosyal bir varlık olan insanı etkileyebilecek çok sayıda parametrenin varlığını kabul eden bir anlayıştan temel almaktadır. Çalışma, insanın fizyolojik-bilişsel tepkilerin toplumsal faktörler tarafından etkilendiği varsayımına dayanmaktadır. Buna paralel olarak ölçek uyarlama çalışmalarında ölçeğin asıl sürümünde yer alan kavramların, toplumsal pratikler içinde değişen iletişim biçimlerinin ve kültürel farklılıkların gözden kaçırılmamasına özel bir önem atfedilmiştir.

Bu doğrultuda uyarlama çalışması, iki ayrı uzmanlar kurulunun dil bilgisi/semantik/bilişsel yorumlarını da içerecek şekilde iki aşamada yürütülmüş ve bu çalışmalardan elde edilen ölçeğin pilot uygulaması, grup odak görüşmesi gibi nitel yöntemlerle desteklenmiştir.

Cinsel Tacizde Bulunmaya Yatkınlık Ölçeğinin uyarlama çalışmasının grup odak ile yapılan pilot çalışması zoom konferans aracılığıyla gerçekleştirilmiş, alınan kayıtlar çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Çözümlemede pilot çalışmaya katılan kişilerin söylemlerinde “cinsellik söylemi, tabular, sosyallik ve cinsellik arasında yaşanan ikilemler, cinselliğe ilişkin bakış açıları, failin suçsuzluk iddiası” gibi araştırmaya ciddi katkı verebilecek pek çok veri elde edilmiş, sonuçlar yorumlanmış ve bulguların literatür tarafından desteklendiği görülmüştür.

Araştırmanın anketinde yer alan bu ölçek erkeğin güçlü konumlarda tanımlandığı on ayrı senaryosuyla, katılımcının cinsel tacize neden olabilecek bir güç ihtiyacının olup olmadığının tespiti için kullanılmıştır. Bu sorgulamada tümüyle katılımcının öz değerlendirmesinden faydalanılmaktadır. Saha araştırması pilot ve çeviri işlemlerinden sonra 393 yetişkin erkek katılımcıya Google docs aracılığıyla uygulanmıştır. Araştırmanın 393 kişilik örnekleminde kendisini olduğundan farklı gösterebilecek katılımcıların elenebilmesi için katılımcıların Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeğinden aldıkları puanlar kullanılmış, 11 kişi elenerek sonuçlara dahil edilmemiştir. Elde edilen formun faktör yapısı doğrulanmış ve ölçüt geçerliliği de sağlanmıştır. Ayrıca CTBYÖ'nün iç tutarlık katsayısının yüksek olduğu belirlenmiştir. Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarına göre ölçeğin dokuzuncu senaryosu çıkarılmıştır. Buna göre ölçek dokuz senaryoyla kullanıma sunulmuştur.

Kaynakça

- Anene, Francisca, & Osayamwen, Laura (2019) Clear and Present Danger! Quid-Pro-Quo Sexual Harassment as a Limitation to Female Access to Quality Tertiary Education in South-West Nigeria. *05. Conference Proceedings & Working Papers Pan-Commonwealth Forum 9 (PCF9), 2019.*
- Bandura, Albert (2010) İnsanlıkdışı Suçların İşlenmesinde Ahlâkî Bağlantının Kesilmesi, Çev. Hamdi Onay. *Hikmet Yurdu*, 3(6): 235-269.
- Bargh, John, & Raymond, Paula (1995) The naive misuse of power: Nonconscious sources of sexual harassment. *Journal of Social Issues*, 51(1): 85-96.
- Bargh, John, Raymond, Paula, Pryor, John, & Strack, Fritz (1995) Attractiveness of the underling: An automatic power sex association and its consequences for sexual harassment and aggression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(5): 768-781
- Baş, Eylem (2016) Türk Ceza Hukukunda Cinsel Taciz Suçu. *Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi*, 65(4): 1135-1215.
- Begany, Joseph, & Milburn, Michael (2002) Psychological predictors of sexual harassment: Authoritarianism, hostile sexism, and rape myths. *Psychology of Men & Masculinity*, 3(2): 119.
- Benya, Frazier, Widnall, Sheila & Johnson, Paula (2018) *Sexual Harassment of Women. Climate, Culture, and Consequences in Academic Sciences, Engineering, and Medicine. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine; Policy and Global Affairs; Committee on Women in Science, Engineering, and Medicine;*

- Committee on the Impacts of Sexual Harassment in Academia*. Washington (DC): National Academies Press (US); 2018 Jun 12.
- Büyüköztürk, Şener (2011) *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Coşkun, Recai, Altunışık, Remzi & Yıldırım, Engin (2019) *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*, Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Çapık, Cantürk, Gözüm, Sebahat & Aksayan, Seçil (2018) Kültürlerarası Ölçek Uyarlama Aşamaları, Dil ve Kültür Uyarlaması: Güncellenmiş Rehber. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 26(3): 199–210
- Farley, Lin (1978) *Sexual shakedown: The sexual harassment of women on the job*. New York: McGraw-Hill.
- Festinger, Leon (1957) *A theory of cognitive dissonance*. Evanston, IL: Row, Peterson.
- Fitzgerald, Louise, Gelfand, Michele & Drasgow, Fritz (1995) Measuring sexual harassment: Theoretical and psychometric advances. *Basic and Applied Social Psychology*, (17): 425-445.
- Galdi, Silvia, Maass, Anne, & Cadinu, Mara (2014) Objectifying media: Their effect on gender role norms and sexual harassment of women. *Psychology of Women Quarterly*, 38(3): 398-413.
- Gutek, Barbara (1985) *Sex and the workplace*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Gutek, Barbara, & Morasch, Bruce (1982) Sex-Ratios, Sex-Role Spillover, and Sexual Harassment of Women at Work. *Journal of Social Issues*, 38(4): 55–74.
- Johnson, James, Adams, Mike, Ashburn, Leslie & Reed, William (1995) Differential gender effects of exposure to rap music on African American adolescents' acceptance of teen dating violence. *Sex Roles*, (33): 597-605.
- Karabulut, Özge & Yalçınkaya Alkar, Özden (2019) Toplu taşımada kadın: Toplu taşımada cinsel mağduriyet yaşayan ve yaşamayan kadınların psikolojik belirtilerinin karşılaştırılması. *Klinik Psikoloji Dergisi*, 3(1): 1-16.
- Lévi-Strauss, Claude (1969) *The elementary structures of kinship* (No. 340). Boston, MA: Beacon Press.
- MacKinnon, Catharine (2015) *Feminist bir devlet kuramına doğru*. İstanbul: Metis Yayınları.
- MacKinnon, Catharine (1979) *Sexual Harassment of Working Women: A Case of Sex Discrimination*, Catharine A. MacKinnon (Vol. 19). New Haven: Yale University Press.
- O'Leary-Kelly, Anne, Paetzold, Ramona, & Griffin, Ricky (2000) Sexual harassment as aggressive behavior: An actor-based perspective. *Academy of Management Review*, (25): 372-388.
- O'Leary-Kelly, Anne, Bowes-Sperry, Lynn, Bates, Colette Arens & Lean, Emily. (2009). Sexual harassment at work: A decade (plus) of progress. *Journal of Management*, 35(3): 503-536.
- Page, Thomas, Pina, Afroditi, & Giner-Sorolla, Roger (2016) "It was only harmless banter!" The development and preliminary validation of the moral disengagement in sexual harassment scale. *Aggressive Behavior*, 42: 254–273. (First published: 09 September 2015)
- Pryor, John (1987) Sexual harassment proclivities in men. *Sex Roles*, 17(5): 269-290.
- Pryor, John, LaVite, Christine & Stoller, Lynnette (1993) A social psychological analysis of sexual harassment: The person/situation interaction. *Journal of Vocational Behavior* (Special Issue), (42): 68-83

- Sakallı, Nuray, & Türkoğlu, Beril (2019) “Erkek” Olmak ya da Olmamak: Sosyal Psikolojik Açıdan Erkeksilik/Erkeklik Çalışmaları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 22(44): 52-76.
- Sharon, Gurwitz & Panciera, Lawrence (1975) Attributions of Freedom by Actors and Observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32(3): 531-539.
- Şencan, Hüner (2005) *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Stockdale, Margaret, Visio, Michelle & Batra, Leena (1999) The sexual harassment of men: Evidence for a Broader Theory of Sexual Harassment and Sex Discrimination. *Psychology Public Policy and Law*, 5(3): 630-664.
- Timmerman, Greetje & Bajema, Cristien (1998) Sexual Harassment in Northwest EuropeA Cross-Cultural Comparison. *European Journal of Women s Studies*, 6(4): 419-439.
- Walker, William, Rowe, Robert & Quinsey, Vernon (1993) Authoritarianism and sexual aggression. *Journal of personality and social psychology*, 65(5): 1036-1045.
- Wan, William (2017, 22 Aralık) What makes some men sexual harassers? Science tries to explain the creeps of the world. *The Washington Post*. Erişim Adresi: <https://www.washingtonpost.com/news/speaking-of-science/wp/2017/12/20/what-makes-some-men-sexual-harassers-science-tries-to-explain-the-harvey-weinsteins-of-the-world/>